

Ti bu laj yich' lok'esel li stak'obiltak li ta *Jkuxlejaltik xchi'uk Kabteltik sventa Dios, programa xchi'uk bu chijts'ibaj*

4-10 YU'UN JULIO

K'USITIK K'UPIL SBA TA VIVLIA | 2 SAMUEL 18, 19

«Li Barsilaie laj yak' venta ti oy xa k'usi mu spas yu'une»

w18.09 paj. 9 par. 6

Ermanoetik ti oy xa ajabilalike: ep sbalil chil Jeova ti tuk' chatunik ta stojo-lale

Oy oxvo' viniketik ti te nakalike laj yak' ta ilel slekil yo'ontonik, yu'un laj yich'-beik ech'el stemik, sve'elik xchi'uk li k'usitik jtunel yu'unike. Jun li buch'u aye ja' li Barzilaie (2Sa 17:27-29). K'alal laj sk'a-k'al yo'onton li Absalone, sut batel ta Jerusalem li Davide, va'un li Barzilaie la xchi'in batel David k'alal to ta uk'um Jordan sventa mu k'usi snuptan ta be. Li Davide laj yalbe Barzilai ti ak'o xbat chi'-inatuk li ta Jerusaleme xchi'uk laj yalbe ti chak'be sve'ele ak'o mi mu persauk jech tsk'an ak'bel ta skoj ti jk'ulej tajeke (2Sa 19:31-33). Xu' van li Davide tsots sk'oplal laj yilbe li stalelale xchi'uk ti xu' xtojob-tasat lek ta skoj ti ep k'usi xchanoj ta xkuxlejale. Li Barzilai eke ja' van jun matanal laj ya'i jechuk ti te chnaki xchi'uk ti te ch-abtej li ta snail spasobmantal Davide.

w18.09 paj. 9 par. 7

Ermanoetik ti oy xa ajabilalike: ep sbalil chil Jeova ti tuk' chatunik ta stojo-lale

Ak'o mi jech, li Barzilaie bik'it laj yak' sba xchi'uk jamal laj yalbe David ti 80 xa sja-

bilale xchi'uk ti oy k'usitik mu xa spas yu'une. ¿K'u yu'un jech laj yal taje? Mel-lel ono'ox ti ep k'usi xchanoj ti k'u xa sjalil kuxul tale. Xchi'uk xu' to xak' lekil tojobtaseletik k'ucha'al «li moletic» ti la stojobtasik li ajvalil Reoboame (1Re 12: 6, 7; Sl 92:12-14; Pr 16:31). Li Barzilaie ja' van chalbe sk'oplal ti mu xa k'usi mas spas yu'un ta skoj li sjabilale. Ma'uk no'ox, yu'un laj yal ti mu xa no'ox stabe smuil li k'usi tslajese xchi'uk ti chmak xa xchikine (Ekl 12:4, 5). Ja' yu'un laj yalbe David ti ja' ak'o yik' batel ta Jerusalem li Quimame ti yik'aluk van ja' skereme (2Sa 19:35-40).

w17.01 paj. 23 par. 6

¿Mi xu' van bik'it xkak' jbatik k'alal chkich'tik ak'el ta prevae?

⁶ ¿K'u yu'un mu'yuk xch'am li k'usi albat yu'un David li Barzilaie? ¿Mi yu'un van mu k'usi sk'an sbain o mi yu'un van jun xa no'ox yo'onton tsk'an chkuxi? Mo'oj, ti k'u yu'un mu'yuk la xch'am li Barzilaie, ja' ti bik'it yak'oj sbae. Yu'un sna'oj ti mu xa xu' yu'une xchi'uk ti mu xa spas yu'un skotol ta skoj ti mol xae (**k'elo Galatas 6:4, 5**). Sk'an me bik'it chkak' jbatik jech k'ucha'al li Barzilaie. Mu me ja'uk xbat ta ko'ontontik li k'usi ta jk'an ta jtati-ke o ti jko'oltas jbatik xchi'uk li yantike, ja'uk batem ta ko'ontontik ti xkak'betik li k'usi mas lek oy ku'untik li Jeovae. Li taje ja' me mas tsots sk'oplal, ja' mu sta li abtelal chij-ak'bat ti tsotsik sk'oplale o ti lekuk ojtikinbilutike (Gal 5:26). Mi bik'it chkak' jbatike, jmoj me chij-abtejutik xchi'uk li kermanotaktik sventa xkich'tik

ta muk' li Jeovae xchi'uk ti jkoltatik li yantike (1Ko 10:31).

Jsa'tik lek li k'usitik k'upil sba ta Vivliae

w20.04 paj. 30 par. 19

Jtsutsestik li anilajel jtamojtike

¹⁹ Mi mu xa epuk k'usi spas ku'untik ta skoj li k'usitik yakal ta jnuptantike xchi'uk mi mu xa'ibeik smelolal chkiltik li yantike, xu' me skoltautik li slo'ilal Mefibosete (2Sa 4:4). Ak'o mi tsots k'usi la snuptan li Mefibosete, kuch yu'un xtok k'alal mu'yuk tuk' k'usi pasbat yu'un li ajvalil Davide. ¿Mi lok' van ta sa'el yu'un li k'usitik la snuptane? Mo'oj xchi'uk mu'yuk xkap-o sjol. Ep taje sbalil laj yil li k'usitik oy yu'üne. La svules ta sjol k'alal k'uxubinats yu'un li Davide (2Sa 9:6-10). Mu'yuk la snak' sk'ak'al yo'onton k'alal mu'yuk tuk' k'usi pasbat yu'un li ajvalile. ¿Mi ilin van ta stojolal David xchi'uk Jeova ta skoj li k'usi la snuptane? Mu'yuk, yu'un ja' laj yak' ta yo'onton skoltael li ajvalil ti ja' sva'anoj Jeovae (2Sa 16:1-4; 19:24-30). Sventa jchanbetik stalel li Mefibosete, li Jeovae laj yak' ti teuk ts'ibabil xkom ta Vivlia li k'usitik la spase (Ro 15:4).

11-17 YU'UN JULIO

K'USITIK K'UPIL SBA TA VIVLIA | 2 SAMUEL 20, 21

«Naka lek k'usi tspas li Jeovae»

w22.03 paj. 13 par. 4, 7

Li k'usitik tsjak' jk'elvnunetike

K'alal ja'o kuxi Saule, oy to'ox sbalil li tra-taje. Pe li ajvalile mu'yuk la stsak ta

venta xchi'uk tsak'an ox tsmil skotol li jgabaonetike. Ja' yu'un, «li Saul xchi'uk li buch'utik te oy ta snae oy smulik ta mal ch'ich'» (2Sa 21:1). K'alal och ta ajvalil li Davide, li jgabaonetik ti kuxul komike laj yalbeik li k'usi k'ot ta pasele. Li Davide la sjak' k'usi xu' spasik sventa x-ak'vanik ta perton ta skoj li k'usi toj chopol la spas Saule, va'un ti x-ak'batik bendision yu'un li Jeovae. Mu'yuk la sk'anik tak'in, la sk'anbeik vukvo' xnich'nab Saul sventa smilike (Nu 35:30, 31). Li Davide la spas li k'usi la sk'anike (2Sa 21:2-6).

Oy k'usi chak' jchantik li lo'il li'e. Ti mu'yuk smulik li cha'vo' xnich'nabtak Saul xchi'uk li vo'ob smamobtake, mu'yuk laj yak' permiso Jeova jechuk ti ak'o xich'ik milele. Yu'un li Smantal Diose jamal chal ti mu xu' xich' milel li alab nich'nabiletik ta skoj li k'usi tspas stot sme'ike. Xi chal li Mantale: «Ta skoj smul stukik ta xchamik» (Dt 24:16). Taje chak' kiltik ti oy k'usi la skolta-o sbaik li vukvo' snitilulaltak Saul k'alal tsak'an xa ox tsalajesbe sk'oplal skotol li jgabaonetike. Ja' yu'un, la stoj smul svukvo'alik.

Jsa'tik lek li k'usitik k'upil sba ta Vivliae

w13 15/1 paj. 31 par. 14

Li moletike chkoltavanik sventa xkuxet no'ox ko'ontontik

¹⁴ Ak'o mi ep pets'etik chak' li Satanás xchi'uk li xchi'iltak ta abtele, li yajtunelutik Jeovae ta jpastik-o li cholmantal ta spejel Balumile. Jlom li vo'otike toj ep kiloj jvokoltik ti xko'olaj k'ucha'al li muk'ta natil vinik Goliate. Pe ta skoj ti jpatoj lek

ko'ontontik ta stojolal Jeovae tsalem ku'untik. Ak'o mi jech, bak'intike toj tsots li vokoliletik li' ta balumile yu'un tslubtsanutik xchi'uk chchibaj ko'ontontik yu'un. K'alal jech chka'i jbatike, mas me k'un xchi'uk xibal sba ti xijlubtsaj yu'un li vokoliletike, ti ja' mu sta mi ja'o lek oyutike. K'alal ja'o jech chka'i jbatik taje, chtun me ku'untik li koltael chak' moletik sventa xijmuyubaj yan velta xchi'uk ti xijtsatsube. Jun prekursora ti te xa van 65 sjabilale xi chale: «Le' xa jutuke mu'yuk bu lek chka'i jba xchi'uk tslubtsanun li cholmantale. Jun mol ta tsobobbail laj yak' venta ti lubemune, va'un laj yak' ta ilel ti oyun ta yo'ontone. Toj lek li lo'ilajkutik ti la stunes jun lo'il ta Vivliae. La jpas li k'usi laj yalbune xchi'uk lek k'usi k'ot ta pasel. jTa jtoj tajak ta vokol ti oy ta yo'onton ti k'u yelan chka'i jbae xchi'uk ti la skoltaune!». Ja' jun bendision ti oy moletik ti chat yo'onton ta jtojolaltik ti chapalik sventa tskoltautik jech k'u cha'al li Abisaie.

18-24 YU'UN JULIO

K'USITIK K'UPIL SBA TA VIVLIA | 2 SAMUEL 22

«Teuk me ta ajol ti tskoltaot li Jeovae»

w18.09 paj. 26 par. 13-15

Li Jeova ti skotol xu' yu'une lek sna'stsakvan ta muk'

¹³ (K'elo Éxodo 14:19-22). Jnoptik no'ox ti te oyutik ek li ta sti'il Tsajal Nabe, mu'yuk bu xijbat yilel yu'un joyobtabilutik li ta yajsoltarotak Faraone xchi'uk li ta ke-

lovaltike ja' te oy li Tsajal nabe. Pe ja' to avile, tal spojutik li Diose, li tok ti te xvolet ta ak'ole yal talel sventa xak' sba ta patil xchi'uk la smakbe sbe li j-ejiptoetike. Va'un ik'ub ta jyalel osil ti bu oyike, pe li vo'otike sak jaman xvinaj ti bu oyutike yu'un ja' chak' xojobal li jun k'ok' ti ta sk'elobil ju'elal te oye. Ja' to chkiltike, la sye' batel sk'ob Moises li ta Tsajal Nabe, va'un tal jun tsatsal ik' li ta slok'eb k'ak'al ti la sjam batel jun muk'ta be ti chk'ot k'alal to ta jot sti'ile. Lek xijcholet batel xchi'uk li jchi'iltaktike, li kuts' kalaltike xchi'uk li jchonbolomtike. Pe labal to sba laj kiltik ti mu'yuk ach'el li ta bee mi ja'uk bu ch'ulul, yu'un lek takin xchi'uk lek stak' xijxanav batel. Li buch'utik k'un no'ox chanavike xu' xk'otik ek k'alal ta jot li sti'il nabe.

¹⁴ (K'elo Éxodo 14:23, 26-30). Ak'o mi jech, ta skoj sbolil xchi'uk ti xtoyet cha'i li Faraone, tal snutsutik li ta yut nabe. Va'un, li Moises la sye' yan velta li sk'o-be, te une lik lomuk yalel xcha'jotal li xokon nab ti xko'olaj ta muree. Mi ja'uk xa k'usi stak' spasik sventa kuxul xkomik li Faraon xchi'uk yajsoltarotake (Eks 15:8-10).

¹⁵ Li lo'il li'e chak' kiltik ti «xchapet lek tspas skotol» li Jeovae, taje ja' chak' ti junuk no'ox ko'ontontik yu'une (1Ko 14:33). Chak' kiltik xtok ti ja' jun lekil jchabichij li Jeovae xchi'uk ti ep ta tos k'uxi chchabiutike. Jech xtok, sk'elojutik xchi'uk chchabiutik li ta kajkontratike. Tspat tajak ko'ontontik ti ja' jech stalelal li Jdiostike, yu'un avie nopol xa tajak sk'an xtal slajeb li chopol balumile (Pr 1:33).

w13 15/6 paj. 17 par. 3, 4

Oyuk sbalil xkiltik li stuk'il yo'onton Jeovae xchi'uk ti ch-ak'van ta pertone

³ Ja' jtos talelal ti toj k'upil sba li stuk'il o'ontonale, ti te smakoj li ich'el ta muk'e, li jtuk'iltike xchi'uk ti mu'yuk k'usi xu' xchibajes ko'ontontike. Li buch'u tuk' yo'ontone mu'yuk bu ta ora tsjel snopben. Mo'oj, yu'un te oy-o ta stojolal li buch'u sk'anoje (o jtosuk k'usi), mi ja'uk bu chch'ak sba ta stojolal k'alal oy svokole. «Oy stuq'uil [yo'onton]» li Jeovae, mu'yuk buch'u jech yan (Ap 16:5, Ch).

⁴ ¿K'uxi chak' ta ilel stuk'il yo'onton li Jeovae? Ja' ti mu'yuk bu tsten komel li tuk'il yajtuneltake. Jun li yajtunel taje ja' li ajvalil Davide, ti laj yil ti jech ta melele (*k'elo 2 Samuel 22:26*). Laj yak' venta ti ma'uk no'ox chal ti oy stuk'il yo'ontone, yu'un beiltasat, chabiat xchi'uk pojat li ta prevaetike (2Sa 22:1). ¿K'u yu'un laj yak' ta ilel stuk'il yo'onton ta stojolal David li Jeovae? Yu'un li Davide tuk' yo'onton ek. Toj lek chil Dios ti tuk' yo'onton li yajtuneltake, ja' yu'un tuk' chak' sba ta stojolalik (Pr 2:6-8).

Jsa'tik lek li k'usitik k'upil sba ta Vivliae

w12 15/11 paj. 17 par. 7

Jech jpas jtalelaltik jech k'ucha'al «li boch'o biq'uit ta xac' sba[e]»

⁷ Li Davide toj labal sba laj yil li stalelal Jeovae, ja' yu'un xi la sk'ejintae: «Sventa yutsil avo'nton [o ti bik'it chavak' abae] lec ibat scotol li c'usi la jpase» (2Sa 22:36). Li jts'ibajom yu'un salmoe laj yak' venta mi oy k'usi jun yutsil staoj ta Is-

raele, ja' ta skoj ti bik'it yak'oj sba li Jeovae, yu'un oy ta yo'onton tsnijan sba ta yak'el (Sl 113:5-7). Li ta jtojolaltik eke mu'yuk k'usi jelel, yu'un li k'usi oy ku'un-tike, ja' xkaltik, li jtalelaltike, li k'usitik xijtojobutik spasele ja' yak'ojbutik li Jeovae (1Ko 4:7). Va'un cha'a, ¿k'u yu'un chich'alel «li boch'o biq'uit ta xac' sba [...], ja' banquial ta xc'ot» xie? Jun smelolale, ja' sk'an xal ti chk'ot ta jun lekil yajtunel Jeovae (Lu 9:48). Jnopbetik sk'oplal ta sventa taje.

25-31 YU'UN JULIO

K'USITIK K'UPIL SBA TA VIVLIA | 2 SAMUEL 23, 24

«¿Mi oy k'usi yakal chavak'be ta smonton li Jeovae?»

it-1 paj. 174 par. 3

Arauna

Li Araunae ta moton laj yak' li osile, li xvakaxtake xchi'uk li k'usitik chtun sventa li matanale. Pe li Davide ta persa la sk'an la stoj. Jech k'ucha'al chal 2 Samuel 24:24, li Davide la sman li yik'aobil trigoe xchi'uk li vakaxetike, 50 siklo plata la stoj (110 *dólar*), pe li ta 1 Kronikas 21:25 chal ti Davide la stoj vakib sien siklo oro li osile (77 mil *dólar*). Li jts'ibajom yu'un Xchibal livro yu'un Samuele ja' chalbe sk'oplal li osil ti bu chich' pasel li skajleb matanale xchi'uk li k'usitik chtun sventa xich' chik'el li matanale. Ja' yu'un, jutuk no'ox li stojole. Pe ja'uk li jts'ibajom yu'un Ba'yel slivroal Kronikase ja' la stsak ta venta li k'usitik la sman David sventa xich' va'anel li templo ta ts'akale (1Kr 22:

1-6; 2Kr 3:1). Ya'eluk xtoke, li vakib sien siklo oroe ja' laj yich' manel-o li yosilal templo ti muk' tajeke. Ma'uk no'ox laj yich' manel-o ti bu la spas skajleb matanal li Davide.

w12 15/1 paj. 18 par. 8

K'usitik ta jchantik ta sventa li ba'yel chanubtaseletik ta Smantal Moisesese

⁸ Bak'intik li j-israeletike chak'ik chik'bil matanal ti *jech chlok' ta yo'onton stuki-ke*. ¿K'u yu'un? Yu'un van tstoibeik ta vokol Jeova o yu'un oy ta yo'ontonik ti lekuk x-ilatik jech k'ucha'al k'alal chak'ik li chik'bil matanale. Ti k'usie mu toj tso-tsuk cha'ik ta t'ujel li bu jkotukal vakax o chij ti mas lek chak'ik ta matanale. ¡Ta sjunul yo'onton chak'ik li bu lek tajeke! Li avie, li yajts'aklomutik Cristoe mu'yuk xa chkak'tik jtosuk chik'bil matanal jech k'ucha'al chal ta Smantal Moisesese. Ak'o mi jech, yakal ono'ox chkak'tik matanal k'alal ta jch'ak jk'ak'altik, kipaltik xchi'uk k'usi oy ku'untik ta spasbel li yabtel Diose. Li jtakbol Pabloe laj yak' ta ilel ti k'alal «chloc' ta quetic» li k'usi jpatoj-o ko'ontontike, k'alal ta jpastik li «c'usitic leque» xchi'uk ti k'alal chijkoltavane ja' jech chkak'betik smoton Dios ti lek chile (Ebr 13:15, 16). Ti k'u yelan ko'ontontik ta jpastik li abtelal taje, ja' te chvinaj bu to k'alal ta jtojbetik ta vokol skotol li k'usitik spasoja ta jtojolaltik xchi'uk skotol li k'usi yak'ojbutike. Jech k'ucha'al chkiltike, sk'an me lekuk jtalelaltik xchi'uk lekuk li k'usi tstij ko'ontontik ta spasbel li yabtel Diose, jech k'ucha'al tspasik to'ox li tuk'il j-israeletik ta vo'nee ti chlok' ta yo'onton stukik ta yak'el matanale.

Jsa'tik lek li k'usitik k'upil sba ta Vivliae

w12 15/11 paj. 6, 7 par. 13, 14

«Chanubtasun ta spasel li c'usi tsc'an avo'ntone»

¹³ Ta skoj ti xojtkin Mantal li Davide, sna'oj ti mu stak' lajesel li ch'ich'e, ti ja' no'ox sk'an malbel li Jeovae. Jech xtok xa'ibe smelolal ti k'u yu'un jech chich' pasele, yu'un li Mantale chal ti «ja' ta sventa xch'ich'al cuxul li c'usitic cuxaj-tique». Pe ma'uk ch'ich' li k'usi chuch' ox Davide. ¿K'u yu'un ti mu'yuk la sk'an laj yuch'e? Yu'un xa'ibe smelolal k'uxi ta tunesel libeiltasel taje: yu'un ch'ul chil Jeova li ch'ich'e. Ta skoj ti xibal sba k'usi ox xu' snuptanik li oxvo' viniketike, li Davide laj yak' venta ti yu'un lajuk yuch' li vo'e xko'olaj mu'yuk laj yich'be ta muk' li xch'ich'elike. Jech oxal, mu'yuk la snop ti chuch'e, ti ja' mas lek ti smal batel ta lume (Le 17:11; Dt 12:23, 24).

¹⁴ Li Davide laj yak' ak'o xk'ot lek ta yo'onton li Smantal Diose. Ja' yu'un xi k'ejine: «Dios cu'un, ja' lec chavil ti jpas c'usi chac'ane, ti oy ta co'nton ta jch'un li amantale» (Sl 40:8). La xchanbe xchi'uk la snopbe lek sk'oplal li smantal Diose. Xch'unoj lek ti sna'oj Jeova li k'usi lek ta pasele, jech oxal li Davide ma'uk no'ox la xch'un li Smantal Moisesese, mo'oj, yu'un xa'ibe smelolal ti k'u yu'un sk'an ch'unele. Sk'an jnopbetik sk'oplal k'alal ta jchantik li Vivliae xchi'uk sk'an xkak' ta ko'ontontik. Yu'un ja' jech chkak'tik venta k'usi lek chil Jeova k'alal oy k'usi ta jpastike.

1-7 YU'UN AGOSTO

K'USITIK K'UPIL SBA TA VIVLIA | 1 REYES 1, 2

«¿Mi chkich'-o jp'ijiltik k'alal oy k'usi chopol chbat ta pasel ku'untike?»

it-2 paj. 910 par. 2

Salomon

Li Adonias xchi'uk xchi'iltake jatavik batel ta skoj ti xi'emik k'alal laj ya'ik ti tsjupanik kachu ta Guion xchi'uk ti xi ch-avanik li krixchanoetike: «¡Jaluk xkuxi li ajvalil Salomone!». Ta skoj ti mu'yuk la stik' sba ta k'op li Salomone, laj yak' ta ilel ti oy jun o'ontonal ti k'u sjalil ch-ajvalilaje. Ti lajuk slikes k'ope, xu' van laj yich' milel li Salomone. Pe laj yal mantal ti ak'o xbat yik'ik talel li Adonias ti te oy ta ch'ulnae. Li Salomone laj yalbe Adonias ti mu'yuk chcham mi mu'yuk k'usi chopol tspase (1Re 1:41-53).

it-1 paj. 55 par. 7

Adonias

K'alal chamem xa ox li Davide, li Adonias la sk'anbe vokol Bat-Seba ti ak'o sk'anbe Salomon ti x-ak'bat yik' li Abisag ti ja' to'ox li buch'u chchabi li Davide. Ak'o mi sna'oj Adonias ti ja' jech la sk'an Jeova ti ja' x-och ta ajvalil li Salomone, xi laj yale: «Vo'on ox chi-och ta ajvalil jechuke, skotol li Israele smalaojik xa ox ti xi-och ta ajvalile» (1Re 2:13-21). Li k'usi la sk'ane ja' van sventa stabe jutuk sbalil li k'usi mu'yuk la stae. Pe jamal laj yak' ta ilel ti oy-o k'usi chpich' o'ontae. Yu'un li ta vo'neal Israele, li yajniltak xchi'uk li sts'akal ajniltak ajvalile ja' no'ox xu' xik' li buch'u chk'ot ta xk'exol ajvalile (ko'oltaso xchi'uk 2Sa 3:7; 16:21). Ja' jech laj

yak' venta Salomon li k'usi oy ta yo'onton Adonias ta skoj li k'usi la sk'ane. Ja' yu'un, la stak batel Benaya sventa xbat smil li Adonias (1Re 2:22-25).

Jsa'tik lek li k'usitik k'upil sba ta Vivliae

w05 1/7 paj. 30 par. 1

Li k'usi mas tsotsik sk'oplal ta slivroal
1 Reyes

2:37, 41-46. ¡Toj xibal sba k'alal ta jnoptik ti mu'yuk k'usi chopol ta jnuptantik mi mu'yuk ta jch'unbetik li smantal Diose! Li buch'utik yolbaj ma'uk te chbatik li ta sbelel kuxlejale chil svokolik (Mt 7:14).

8-14 YU'UN AGOSTO

K'USITIK K'UPIL SBA TA VIVLIA | 1 REYES 3, 4

«Mas to lek li p'ijilale, ja' mu sta li oroe»

w11 15/12 paj. 8 par. 4-6

¿Mi xu' xachanbe o ja' no'ox chtun ta ap'ijubtasel?

⁴ K'alal lik ajvalilajuk li Salomone, li Jeovae laj yak' sba ta ilel ta svayich xchi'uk i-albat xtok ti ak'o sk'an k'usuk no'oxe. Li Salomone sna'oj ti jutuk li k'usitik xchanoje, va'un la sk'an sp'ijil (**k'elo 1 Reyes 3:5-9**). Li Diose xmuyubaj tajek ti ma'uk la sk'an sk'ulejal xchi'uk smuk'ulale, va'un li ajvalile «[ak'bat] lec [s]bijil», pe ma'uk no'ox taje, yu'un ak'bat ep sk'ulejal xtok (1Re 3:10-14). K'ucha'al laj yal Jesuse, laj yich' ojtikinel ta stojolal me' ajvalil ta Sabá (Seba), yu'un jal ixanav sventa ibat tsk'el mi toj p'ij ta melel (1Re 10:1, 4-9).

⁵ Li avie mu jmalatik ti ta jta jp'ijilaltik ta sk'elobil ju'elal yu'un li Diose. Li Salomone laj yal ono'ox ti ja' Jeova li buch'u chak'e, pe laj yal xtok k'usi sk'an jpastik sventa xu' jtatik, xi laj yale: «Ts'etano lec achiquin ta ya'iel ti c'usi ta xac' ta na'el ti bijilile, tuneso lec ta ajol ta avo'nton ti slequil nopbenale». Jech xtok, laj yak' ta ilel ti sk'an xkak'betik yipal yo' jtatik li p'ijilale, ti ja' jun stalelal Diose, yu'un la stunes k'opetik jech k'ucha'al, «me xavocollet», «me xajotet ta sa'el» xchi'uk «me avac'ojbe yipal» (Pr 2:1-6, Ch). K'ucha'al chkiltike, jkoltik xu' jtatik.

⁶ Lek ti xi jak'be jbatike: «¿Mi ta jtsak ta muk' li k'usi la spas Salomone xchi'uk mi oy van sbalil chkil li sp'ijil Dios eke?». Ta skoj ti oy vokolil ta tak'in li avie, ja' batem ta yo'ontonik li yabteliike, li tak'ine, ti k'u sjalil chchanunajike xchi'uk ti k'usi chchanik batele. ¿K'usi yakal ta jpastik vo'otik xchi'uk li kuts' kalaltike? Li k'usitik ta jpastike, ¿mi chak' ta ilel ti oy sbalil chkiltik li sp'ijilal Diose xchi'uk mi yakal ta jsa'tik? ¿Mi ta jtatik-o van mas jp'ijiltik k'alal ta jeltik li k'usi oy ta ko'ontontik staele? Li sbalil k'alal ta jtatik xchi'uk ta jtunestik li p'ijilale, ja' te oy-o skotol k'a-k'al. Li buch'u jech tspase, xi ch-albat yu'un li Salomone: «Chlic ana' c'usi lec, c'usi tuc', c'usi melel, jech chana' scotol c'usi lec ta pasel» (Pr 2:9).

Jsa'tik lek li k'usitik k'upil sba ta Vivliae

w98 1/2 paj. 11 par. 15
Li tratoetik la spas Jeovae

¹⁵ K'alal lek xa ox chapalik li snitilulal Abraan jech k'ucha'al chal Mantale, ak'ba-

tik bendision yu'un li Jeova jech k'ucha'al ono'ox albate. Li ta 1473 k'alal mu'yuk to'ox talem Jesuse, li Josue ti ja' och ta xk'exol li Moises la sbeiltas ech'el ta Kanaan li j-israetike. K'alal la xch'ak yosilik li nitilulaetik ta Israele, te k'ot ta pasel li k'usi albat yu'un Jeova li Abraan ti chak'be yosilik li snitilulale. K'alal tuk' laj yak' sbaik li j-israetike, laj ono'ox stsal li yajkontraik jech k'ucha'al albatik yu'un Jeovae. Taje ja'o k'ot ta pasel k'alal ochem ta ajvalil li Davide. Li ta sk'ak'alil Salomon ti ja' xnich'on Davide ja'o te k'ot ta pasel li yoxtosal k'usi albat Abraane: «Li Juda xchi'uk Israele solel epik xa no'ox ta jyalel jech k'ucha'al li ji' ti oy ta ti' nabe; chve'ik, ch-uch'bolajik xchi'uk xkuxet no'ox yo'ontonik» (1Re 4:20).

15-21 YU'UN AGOSTO

K'USITIK K'UPIL SBA TA VIVLIA | 1 REYES 5, 6

«Ta sjunul yo'ontonik la sva'anik li temploe»

w11 1/2 paj. 15 par. 5
¿Mi ana'oj xa?

Li sedro te' ta Libanoe sabil tajak yu'unik ta skoj ti k'upil sbae, ti mu yik'e, ti jal xkuch yu'une xchi'uk ti jutuk x-och xchannule. Ja' yu'un, li Salomone la stunes sedro te' sventa sva'an li temploe. Li epal sedro te'etik oy to'ox ta Libanoe jaytek xa no'ox oy li avie.

it-1 paj. 451 par. 10
Sedro te'

Ta skoj ti toj ep laj yich' tunesel li sedro te'e, ta smilal xa no'ox j-abteletik la

xtuch'ik li te'etike xchi'uk laj yich'ik batel ta Tiro o ta Sidon. Te ch-ech'ik li ta nab Mediterráneoe. Ja' yu'un, la xchukik sventa xkajetuk x-ech' ta sti' nab ja' to ti k'uxi chk'otik ta Jopee. Va'un, chkuchik batel k'alal to ta Jerusalen. Taje ja' jech la spasik k'ucha'al li trato spasojik Salomon xchi'uk lrame (1Re 5:6-18; 2Kr 2:3-10). Li ajvalil Salomone epaj tajak yu'un sedro te'etik jech k'ucha'al toj ep li sikomoro te'etike (1Re 10:27; ko'oltaso xchi'uk Is 9:9, 10).

it-2 paj. 1097 par. 4 **Templo**

Li Salomone la stsob 30 mil ta vo' viniketik ta Israel xchi'uk li ta jujun ue lajunmil la stak batel li ta Libanoe. Va'un, ja' jech chib u te chkomik li ta snaike (1Re 5:13, 14). La stsob 70 mil ta vo' jyanlumentik sventa xkuchik ikatsil xchi'uk 80 mil ta vo' viniketik sventa xtuch'ik li tonetike (1Re 5:15; 9:20, 21; 2Kr 2:2). Li Salomone la sva'an 550 ta vo' viniketik sventa sk'elik li abtelale xchi'uk 3,300 ta vo' viniketik sventa sk'elik li j-abteletike (1Re 5:16; 9:22, 23). Te van 250 ta vo' ja'ik j-israeletik xchi'uk te van 3,600 ta vo' ja'ik van jyanlumentik ti te nakalik ta Israele (2Kr 2:17, 18).

Jsa'tik lek li k'usitik k'upil sba ta Vivliae

g 5/12 paj. 17, rekuadro

Li Vivliae chal albil k'opetik. Sbavok'al

CHAL BAK'IN K'OTANUK TA PASEL

Li ta 1 Reyes 6:1 chak' ta ilel ti toj ep sbalil k'alal lek xcholet chal Vivlia li k'usitik k'ot ta pasele. Li ta teksto li'e chal

k'usi jabilal lik sva'an templo ta Jerusalen li ajvalil Salomone: **«K'alal 480 jabil xa ox slok'elik ta yosilal Ejipto li j-israeletike [ja' xkaltik, lek ts'akal 479 jabil], k'alal chanib xa ox jabil yochel ta ajvalil ta Israel li Salomone, li ta yuilal sive (ja' xkaltik, li ta xchibal ue), li Salomone lik sva'anbe sna li Jeovae».**

Li Vivliae chal ti chanib xa ox jabil yochel ta ajvalil Salomon li ta sjabilal 1034 k'alal mu'yuk to'ox talem Jesuse. Mi lijsut 479 jabile, chijk'otutik ta sjabilal 1513 k'alal mu'yuk to'ox talem Jesuse ti ja'o lo-k'ik ta Ejipto li j-israeletike.

22-28 YU'UN AGOSTO

K'USITIK K'UPIL SBA TA VIVLIA | 1 REYES 7

«¿K'usi chak' jchantik li chib oyetik ta temploe?»

w13 1/12 paj. 13 par. 3

«Chaloq'uesic cobre taq'uinetic ta vitsetic»

Li ajvalil Salomone la stunes epal kovre sventa tspas li k'usitik chtun ta templo ta Jerusale. Li epal kovre la stunese ja' ak'bat komel yu'un li stot ti ja' li Davide, ja'o la sta k'alal ay stsal li Siria (1Kr 18:6-8). Li «yavil [vo']» ti pasbil ta kovree, li muk'ta perol ti tstunesik sventa tspok-o yok sk'obik li paleetike, x-och-o 66 mil litro yoxo' xchi'uk te van 30 tonelada yalal (1Re 7:23-26, 44-46). Jech xtok, oy to'ox chib muk'tik oy ta yochebal templo ti pasbilib ta kovree. Taje 8 metro snatil, 1.7 metro syijil xchi'uk oy chib xlechlechil sjol ti 2 metro snatil ti

pujajtik yut xchi'uk ti 7.5 sentimetro spimile (1Re 7:15, 16; 2Kr 4:17). Toj labal sba ta a'iel ti k'u to yepal kovre laj yich' tunesel sventa chich' pasel li k'usitik taje.

it-1 paj. 361 par. 4

Boas, 2

Li ta yochibal templo la spas Salomone te oy jun muk'ta oy ti pasbil ta kovree, taje te xkom ta snorteal li temploe. Li sbie ja' Boas ti ja' van sk'an xal «ta tsatsal ipalil». Li yan oy ti te oy ta sural li ta ti' templo xtoke ja' sbi Jakin taje ja' sk'an xal «ak'o sva'an lek». Ja' xkal-tik, li Jeovae». Mi te oyutik ta yelovale, xi sk'an xal li muk'tik chib oyetike: «Ak'o sva'an lek [Jeova] ta tsatsal ipalil [li temploe]» (1Re 7:15-21; k'elo CAPI-TEL).

Jsa'tik lek li k'usitik k'upil sba ta Vivliae

it-1 paj. 282 par. 18

Pokel, atinel

Skotol li buch'u chich'ik ta muk' Jeovae sk'an x-atinik sventa sakikuk xchi'uk ch'ulikuk. Taje ja' jech la spasik li ta axibalnae. Ta mas ts'akale, jech la spasik li ta temploe. Ja' jech la spasik ek k'alal ochik ta paleal li Aaron xchi'uk xnich'nabtake, atinik k'alal sk'an to'ox slapik li k'u'iletik sventa paleale (Eks 29:4-9; 40:12-15; Le 8:6, 7). Sventa spok sk'obik xchi'uk yakanik li paleetike, ja' tstunesik li vo' te oy ta perol ta kovre ti te xkom ta yamak'il axibalnae. Li ta stemplo xa Salomone ja' la stunesik li muk'ta yavil vo' ti Nab ta kovre sbie (Eks 30:18-21; 40:30-32; 2Kr 4:2-6). Li ta Sk'ak'alil

Stael Pertone li bankilal palee ch-atin chib velta (Le 16:4, 23, 24). Sk'an x-atinik xchi'uk xchuk' sk'u' spok'ik mi tsutik batel ta karpana li buch'utik chich'ik batel li ch'iom tot tentsun sventa Asasele, li buch'utik chich'ik batel li sbel xch'ut chonbolometike xchi'uk li buch'utik chak'ik ta matanal li tsajal me' vakax ta spat karpanae (Le 16:26-28; Nu 19:2-10).

29 YU'UN AGOSTO- 4 YU'UN SEPTIEMBRE

K'USITIK K'UPIL SBA TA VIVLIA | 1 REYES 8

«Bik'it laj yak' sba Salomon k'alal la spas orasione»

w09 15/11 paj. 9 par. 9, 10

Chlekub-o j-orasiontik li xchanel Vivliae

⁹ Mi ta jk'antik ak'o xa'i Jeova li j-orasion-tike sk'an me ta sjunul ko'onton jpastik. Li ta kapitulo 8 ta Ba'yel yu'un Reyese te ta jtatik jun orasion ti ta sjunul yo'onton la spas Salomón ti ja' sventa tsk'upil k'opta Jeovae, taje ja'o la spas k'alal laj yak'be ta sk'ob Dios li ch'ulna ta Jerusalen ta sjabilal 1026 k'alal ma'uk to'ox jk'a-k'aliltike. Li Salomone la sk'upil k'opta Dios ta yeloval epal krixchanoetik k'alal laj xa ox yich' ak'el ta Bats'i Lekil Ch'ul Cuarto li xkaxail smantal Diose, va'un li tok yu'un Jeovae la snojes li ch'ulnae.

¹⁰ K'alal ta jkelbetik sk'oplal ti k'u yelan la spas orasion Salomone, ep te ta jtatik ti k'u yelan chalbe sk'oplal o'ontonale. Jech k'ucha'al li'e, li ajvalile laj yal ti ja' no'ox Jeova xojtikinbe yo'onton krixchanoetike (1Re 8:38, 39). Xchi'uk te laj yal ti oy to

spatobil yo'onton li jpas muliletik mi ta «scotol sjol yo'ntonic» tsutes yo'ontonike. K'alal chchuke batel yu'un yajkontra li j-israeletike xu' me spat lek yo'ontonik k'alal tspasik orasione, yu'un sna'ojik ti ch-a'ibat li vokol tsk'anbeik mi tuk' «[yo'ontonik] ta stojol li Muc'ul [Diose]» (1Re 8:48, 58, 61). Jamal lek xvinaj ti sk'an xlok' ta ko'ontontik li orasion ta jpastike.

w99 15/1 paj. 17 par. 7, 8

Tuk'uk ko'ontontik k'alal ta jpastik orasione

⁷ Mi ta jpastik orasione, sk'an bik'ituk xkak' jbatik, mu ventauk mi ta yeloval krixchanoetik o mi ta jtuk ta jpastik (2Kr 7:13, 14). Li ajvalil Salomone bik'it laj yak' sba k'alal la spas orasion ta yeloval krixchanoetik k'alal laj yich' ak'bel ta sk'ob Jeova li templo ta Jerusaleme. Li Salomone tsuts yu'un li muk'ta na ti mu'yuk bu jech pasbil-o li ta balumile. Ak'o mi jech, bik'it laj yak' sba k'alaluk xi la spas orasione: «¿Mi ta melel chnaki Dios li' ta balumile? Yu'un ak'o mi toj muk' li vinajele, mu xa-och-o; ¿mi ja' xa cha-och-o li ta na la jva'ane?» (1Re 8:27).

⁸ K'alal ta jpastik orasion ta yeloval yantike, sk'an me bik'it xkak' jbatik jech k'ucha'al la spas li Salomone. Ti k'u yelan ta jpastik orasione, sk'an ta smeloluk no'ox xchi'uk li yech'omal ketike sk'an me xak' ta a'iel ti bik'it chkak' jbatike. K'alal bik'it chkak' jbatik ta spasel orasione, ma'uk ti xijtoyet xa o ti labal xa sba chkom jk'oplaltike, yu'un ja' sventa xich' ich'el-o ta muk' li buch'u ta jk'opon-

tike (Mt 6:5). Te me chvinaj li k'usi chkal ta j-orasiontik mi bik'it kak'oj jbatike. Mi jech ta jpastike, mu'yuk me chkak'tik ta a'iel ti ak'o spas Dios jech k'ucha'al ta jk'antike. Li k'usi no'ox ta jk'antike ja' ti ak'o spas Jeova li k'usi oy ta yo'ontone. Li jts'ibajom yu'un salmoe laj yak' ta ilel ti k'u yelan sk'an jpastik orasione: «Jeova, javokoluk, koltaunkutik, abolajan! Jeova, javokoluk, ak'o jpaskutik kanal!» (Sl 118:25; Lu 18:9-14).

Jsa'tik lek li k'usitik k'upil sba ta Vivilae

w09 15/6 paj. 7 par. 4

Oyuk tajek ta ko'ontontik li sna Jeovae

⁴ Li sna Dios yu'un j-israeletik ta vo'nee, ja' li ch'ulna ta Jerusaleme. Veni, pe taje ma'uk sk'an xal ti ja' te nakal li Jeovae. Xi laj yal stuke: «Li vinajele ja' jchotleb; li banamile ja' stec'ub cacan. ¿C'u x'elan chapasbicun jna li vo'oxuque? ¿Bu xu' chapasbicun xcuxubil co'nton?» (Is 66:1). Ta xich' alel ti ja' sna Jeova li ch'ulna sva'anoj Salomone yu'un ja' li bu mero yich'obil ta muk' Diose xchi'uk ti bu ta xich' pasbel orasione (1Re 8:27-30).

